

„Er bestond in Duitsland geen correctie op de manier waarop je onder de nazi's opgroeide, met de propaganda, de Hitlerjugend, de voorbereiding op het militaire leven – ook thuis niet. Van burgerlijke ongehoorzaamheid had niemand gehoord. Mijn moeder, die zeer kritisch was, ook over de nazi's, heeft nooit tegen me gezegd dat als iets je niet bevalt je zou moeten opstaan om je mening te geven, ook al was de hele klas daartegen.

„Die burgerlijke ongehoorzaamheid ontbreekt in de hele Duitse geschiedenis. Alles draait er altijd om plicht, gehoorzaamheid en dapperheid. Dat autoritaire en superieure komt voort uit de Pruisische traditie en is op militaire leest geschoold. En juist dat is deel van de catastrofe.”

„De meeste Duitsers hadden een slecht geweten, ook al wisten ze niet precies wat er gebeurd was. Velen waren nazi geweest en werden ineens onzeker, ook al waren ze vaak meelopers of hadden ze weggekeken. Toch moeten ze ergens beseft hebben dat er iets gruwelijks was gebeurd. Weliswaar wisten ze niet van Auschwitz, maar wel dat de Joden waren afgevoerd. Mijn moeder, een moreel hoogstaande vrouw, verweet zichzelf altijd dat ze nooit aan de burens had gevraagd waar mevrouw Mayer toch was gebleven. Zo'n simpele vraag. Mevrouw Mayer was opgehaald, maar niemand vroeg zich af wat er met haar was gebeurd.”

„De manier waarop de Amerikanen zich gedroegen heeft een breuk veroorzaakt in de Duitse mentaliteit. De stof van hun kleren rook al zo anders. Duitse uniformen roken altijd naar leer. En dan was er die kauwgum. Ook zaten ze zo ontspannen in hun jeeps. Dat ik nu jeans draag heeft er alles mee te maken dat ik me nog altijd afzet tegen mijn vader.”

Wat vond uw vader achteraf van Hitler?

„Hij voelde zich bedrogen en misleid. Zijn hele generatie heeft echter met moeite afscheid van die tijd kunnen nemen, ook al bleken hun dapperheid en eergevoel zinloos en absurd te zijn geweest.

[Uwe Timm](#)